

השיעור השבועי

גליון מספר 436

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבתי היחידים ומשודר דרך הליווי והרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מנן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

הרב המקדים: הר"ר משה קליין שליט"א
האדמו"ר מאונגוואר

כותב ועורך השיעור:

הרב דכיר פרץ שליט"א

ר"ת	יציאה	כניסה
19:07	18:23	17:32
19:04	18:21	17:30
19:05	18:23	17:31
19:06	18:23	17:31

פקודי | ו' אדר ב' תשפ"ד

להפצת עלונים באזור מגוריך
התקשר: 053-4774733

זמן קריאת המגילה

גיוס בני הישיבות

קריאת המגילה לחיילים בעזה. קריאת המגילה מפלג המנחה, והדין בשבת. מי הם בני עיירות המסופקות שקוראים יומיים. בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר. גיוס בני ישיבות ולומדי תורה. התורה היא ההגנה לישראל

קריאת המגילה בעזה

א. בשיעור הקודם דיברנו על קריאת המגילה בעזה, כי פנו אלינו בשאלה, כי יש שם אלפי חיילים שהרבה מהם ממש יראי שמים, ביקרתי בכמה מקומות מתוקף תפקידי, לעודד את הלוחמים, ומיד כשהתחילה המלחמה הלכתי לבסיס צאלים, בסיס חיל האויר, בסיס חיל הים, חיל המודיעין, מנחה שורא, ועוד ועוד, ביבשה באויר ובים, כדי לחזק אותם. והופתעתי לטובה לראות שיש שם הרבה יראי שמים, קובעים עתים לתורה, ובכל בסיס ראיתי כל הסט של ילקוט יוסף וספרי מרן זצ"ל, וקובעים עתים לתורה. והם שואלים מה לעשות, האם לקרוא בעזה יומיים או יום אחד, לפי דברי החזון איש (סימן קנג סק"ג) 'קראו יומיים, ולדברי החיד"א (ברכ"י ס"ו תרפ"ח סק"ח) ועוד פוסקים שלנו, מספיק לקרוא יום אחד, כי רק לפני כמאה שנה היו אלפי יהודים שגרו בעזה², אבל כבר עשרות שנים פסק הישוב היהודי מעזה, ולכן למרות שעזה ספק מוקפת חומה, וכמו שכתבו האחרונים, קוראים רק ב"ד.

עשרה בטלנים

ב. במשנה (פ"א דמגילה מ"ג) שנינו, איזו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנים, פחות מכאן הרי זה כפר. עשרה בטלנים היינו אנשים שבטלים ממלאכתם

1 **דברי האדמו"ר הרב משה קליין שליט"א:** ברשות מרן הראשון לציון מורנו ורבו שליט"א, אני ב"ה זוכה להכיר את הרב הרבה שנים, גרתי בקטמון, ואני זוכר את כולל חזון עובדיה שהיה ברחוב חזקיהו המלך, שמעתי את השיעורים והמסירות נפש. וכיום ב"ה זוכים לראותו יושב במקום אביו הקדוש זצ"ל, שגם אותי זכיתי להכיר ולראות, ללמוד את הספרים שלהם, ולהיות מחובר אליהם. וכך גם האבא זצ"ל הדר"ק אונגו, תמיד כשהיה בארץ הקפיד לבוא לבקר את מרן זצ"ל, וגם היה בקשר עם מרן שליט"א, והתכתבו בהלכה. "ימים על ימי מלך תוספי". מרן לא רק מרא דאתרא כאן בארץ ישראל, אלא הוא רבן של כל בני הגולה בכל מקום, אני שותף לארגון 'תורה בוקס' בצרפת שעושים קירוב, וגם שם ובכל מקום לומדים בספרים ילקוט יוסף ולא זזים מהם. אנחנו מבקשים מהרב שהוא הפוסק המרא דאתרא, שבכוח תורתו יגזור שיחזרו החטופים ותפסק במלחמה, והקב"ה יאמר למלאך המשחית הרף, ונזכה לביאת משיח צדקנו. אמן.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לכ"ק האדמו"ר מאונגוואר, בנו של האדמו"ר בעל שו"ת משנה הלכות עשרים כרכים. זכינו להכיר את אביו הגאון, היה מגיע לשמחות של המשפחה. בצעירותו היינו מעיינים הרבה בספרים שלו. לפני כעשרים שנה הייתי באמריקה ונפגשתי עם האדמו"ר זצ"ל בביתו, ודיברנו אז על העירוב - מה שסיפרתי לכם בשבוע שעבר - שרצו לעשות באושן פארק, וסיפר לי שהעמיד משהו עם שלחן וכסא לספור כמה מכוניות עוברות, ודן כמה אנשים יש בכל מכונית, אחד או ארבעה, והאם רכוב כמהלך, ודיבר איתנו הרבה בלימוד. יש על התורה ועל העבודה, יש הרבה אדמו"רים גדולים בתורה, והוא היה אחד מהם. מרן זצ"ל מאוד אהב אותו, והזכיר את הספרים משנה הלכות בלי סוף.

ועוסקים בצרכי ציבור. ועוד פירוש, שמושכמים ומעריבים בבתי כנסיות להתפלל שחרית מנחה וערבית בציבור, וכמו כולל שיושבים כל הזמן ולומדים, ולדעת כמה ראשונים, הרמב"ן, הרשב"א, הרב המגיד, הביאם בבאורי הגר"א, וכן דעת הריטב"א, המאירי, העיטור, הובאו בשער הציון (סק"ב), שאם אין עשרה בטלנים קוראים ב"ד אדר. אבל מרן השלחן ערוך (סי' תרפ"ח ס"א) לא פסק כך, אלא שאפילו אם כיום אין עשרה בטלנים קוראים בט"ו, ואנחנו קיבלנו הוראות מרן, אבל יש לצרף דעה זו כשנפסק לגמרי היישוב היהודי, שבערים המסופקות יש לקרוא ב"ד בלבד.

קריאת מגילה מפלג המנחה

ג. פנה אלינו הרב הראשי הצבאי שהוא חבר מועצת הרבנות, בשאלה, יש מקומות בעזה לפני ולפנים, שאי אפשר לקרוא את המגילה בלילה, כי אם ידליקו חשמל יהיו אותם, ויש חשש שלא יחטפו או יהרגו אותם, זה ממש פיקוח נפש. יש להם נרות או פנסים קטנים שהולכים איתם, אבל לא יכולים לקרוא את המגילה לאורך במשך 35 דקות, ורוצים להקדים לקרוא את המגילה מפלג המנחה, האם אפשר להתיר להם³? קודם כל יש לדון אם שייך לקרוא מבעוד יום, והרי כולם מכירים את דברי הגמרא (מגילה ב), זמנו של זה

כאשר כתבנו איזו הלכה בהלכות ערלה, האדמו"ר כתב לי מכתב שלא מסכים איתי, והשבתי לו בחזרה, היה משה ומתן עיוני טוב, וכל המכתבים הללו הובאו בילקוט יוסף במילואים. האדמו"ר זכה להיקבר בצפת, ליד הבית יוסף, הוא נפטר בערב ראש השנה, ומן השמים זימנו לו קבורה ליד הב"י, בגלל הזכויות שהיו לו. במקרה עסקתי היום באיזו סוגיא, ושלחו לעיין במשנה הלכות חלק י"א, וראיתי איך הקשה ותירץ. ב"ה הבן ממשיך את דרך אביו, בחסידות אונגוואר עוסקים גם בהלכה, כמו חסידי צאנז, גור, ועוד הרבה, כי העיקר הוא לימוד ההלכה, מיום שחרב בית המקדש אין לו לקב"ה אלא ד' אמות של הלכה (ברכות ה). לכן אנחנו מחזקים את ידיו של כבוד האדמו"ר שליט"א, שיזכה לעשות עוד כהנה וכהנה, להגדיל תורה ולהאדירה.

2 כמו בקהיר שמצרים, שלפני שמונים שנה היו שם חמשים אלף יהודים, ולאחר מכן התחילו להתפור, וגם באלכסנדריה היו קהילות, וגם בעזה. הרב הראשי האחרון בעזה היה הרב נסים אוחנה, שלבש גלימה ומצנפת, ואחר כך היה הרב הראשי של חיפה. הוא הכתיר את מרן זצ"ל בשנת תשכ"א בהכתרה פרטית לראשון לציון - היינו קטנים ואנחנו זוכרים אותו - יחד עם חכם מאיר ועקנין מטבריה, והיו שם הרבה רבנים גדולים. חכם עזרא עטיה לא רצה לבוא, אמר: בשביל מה לעשות הכתרה פרטית, בעוד כמה שנים תהיה הכתרה רשמית, וכמו שאכן היה בשנת תשל"ג.

3 הרב הצבאי הראשי שאל אותנו, כי יש לו אחריות הלכתית, לא כמו חלק מקודמיו, שבעבר היו כמה מהם קלי דעת בהלכה, היו נוסעים בשבת יחד עם החיילים, אבל למה אתה צריך לחלל שבת, וכי אתה חייל?! הרב של היום ב"ה יש לו יראת שמים.

לא כזמנו של זה, ואיך יקרא ב"ג במקום ב"ד. ועוד שהשנה י"ד חל במוצאי שבת, ומבעוד יום זה שבת, והרי בשבת גזרו חכמים שלא קוראים את המגילה (מגילה ד). הוא יודע לשאול, לא שאינו יודע לשאול...

עושה עוצר ולא במשפט

ד. בשנת תש"ז הבריטים עשו עוצר, אסרו לצאת מהבית לאחר זמן מסוים, והיו מתפללים ערבית מוקדם ורצים לבית. ובזמנו שאלו את מרן זצ"ל האם אפשר לקרוא את המגילה מפלג המנחה? מרן כתב על כך בשו"ת יביע אומר חלק א' (חאו"ח סימן מג), והביא את הראב"ד (מגילה ה. ובספר תמים דעים סי' רמג), הארחות חיים (הל' מגילה אות כג), הכלבו (סימן מה), המאירי (מגילה ב), וכן העתיק הבית יוסף (סימן תרפז), שבשעת הדחק יכולים לקרוא את המגילה מפלג המנחה. וכן כתב התרומות הדשן (סימן קט), שמי שהוא אנוס קצת, יכול לשמוע את קריאת המגילה מפלג המנחה. שהרי לרבינו תם (בתוס' ריש ברכות ב. ד"ה מאימית) מפלג המנחה חשוב לילה לענין קריאת שמע⁴ שנאמר בה "ובשכב ובקומך", וא"כ כ"ש מגילה. וזה כדעת רבי יהודה שמפלג המנחה נחשב ערב, ואמרו בגמרא (ברכות כו.) דעביד כמר עביד, ודעביד כמר עביד, וכך פסק בשלחן ערוך (סימן תרצב סעיף ד): דמי שהוא אנוס קצת - ואינו יכול לילך לבית הכנסת, וצריך להמתין עד אחר שקראו הקהל, וקשה עליו לישב בעתה כל כך⁵, יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה. ע"כ.

שמא יעבירנה

ה. השנה פלג המנחה ב"ג אדר חל בשבת, ולכאורה אף שבליילה לא יוכל לקרוא בעוה, אבל גזרו חכמים שלא לקרוא את המגילה בשבת, שמא יקח את המגילה ויטלטלנה ד' אמות ברשות הרבים. לכן בשנה שחל ט"ו באדר בשבת, עושים בירושלים "פורים משולש", כי יש לנו ששה דברים בפורים, ובכל יום עושים שנים, "שש כנפים לאחד, בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף", ביום ששי י"ד אדר קוראים עם כולם את המגילה, ולכן גם נותנים מתנות לאביזנים, כי עיניהם של אביזנים נשואות למקרא מגילה. ובשבת ט"ו אדר אומרים "ועל הניסים", וקוראים בתורה "ויבא עמלק". וביום ראשון ט"ז אדר עושים משלוח מנות וסעודת פורים. ולמה לא קוראים את המגילה בשבת? גזירה שמא יטלטלנה. וגם על לולב ושופר גזרו (סוכה מב סעי' ב). וכל הנ"ל שכתבו שבשעת הדחק יקרא מבעוד יום, דיברו על יום חול ולא על שבת.

פלג המנחה בשבת

ו. המגן אברהם (סי' תרצב סק"ו) בתחלה כתב שאפילו בשבת מותר לקרוא מבעוד יום כשיש לו איזה אנוס, אך הוסיף וכתב, אך יש לאסור דאין קורין המגילה בשבת. וכן כתב הפרי מגדים (א"א סק"ו). אולם בהגהות החתם סופר (סי' תרפז סק"ו) כתב על דברי המגן אברהם, דאפשר שלא שייך בזה גזירה שמא יעבירו

⁴ למשל, אדם שנפטר לו אחד משבעה קרובים בשבת, והרי בשבת אין דין אונן, ומתפלל ומברך כרגיל, כי הטעם שאונן פטור מהמצוות, משום שהוא טרוד לקבור את המת, לחפש קבר טוב שלא יהיה בקומות, והעוסק במצוה פטור מן המצוה, אבל בשבת שלא קוברים ולא מטפלים במת, אין דין אונן. ואם יחכה לצאת הכוכבים לא יוכל להתפלל ולעשות הבדלה, ואפילו ימסור מתו לכתפים, והיינו שלפני צאת הכוכבים ילך לחברא קדישא ויאמר להם תטפלו אתם, תחפרו את הקברות, תעשו הכל, אפילו הכי הוא נחשב אונן שאינו יכול להתפלל ולברך, כי עדיין הוא טרוד בצערו, ומן הראוי שיהיה מיצר דוואג באבל ולא יתעסק במצוות. {ובירושלמי (פ"ג דברכות ה"א) יש שני טעמים למה אונן פטור מהמצוות, טעם אחד שיתעסק בקבורת המת, וטעם שני שלא יהיה כמו לועג לרש. או כמו שכתב הרא"ש שראוי שיהיה דוואג ומיצר ולא יתעסק בברכות. ואמרו בירושלמי, דנפקא מינה במסר מתו לחברא קדישא. ואנו תופסים להחמיר כשני הטעמים, ולכן גם כשמסר מתו לחברא קדישא אסור לו לברך ולהתפלל.} וכך כתבו הנודע ביהודה (תינא ח"א סי' ריא), השלחן גבוה (י"ד סי' שמא ס"ק טו), השד"י חמד (ח"ד אס"ד מע' אינית את טו, ועוד ועוד, שאף לאחר מסירת המת לחברא קדישא אסור לו לברך. ולכן מי שנפטר לו קרוב בשבת, יתפלל ערבית מפלג המנחה, לנו הספרדים זה שעה ורבע קודם צאת הכוכבים, ולאשכנזים קודם השקיעה, כל אחד יתפוס מנהג אבותיו בידו, ואל תטוש תורת אמן, ואחרי ערבית יעשה הבדלה, כמוכן בלי בשמים, כי עדיין לא יצא הנשמה יתירה, וגם בלי מאורי אש. וכמוכן לא יעשה מלאכה עד מוצאי שבת.

⁵ כל שנה קוראים את המגילה ב"ד במוצאי תענית אסתר, והוא לא יכול לחכות 35 דקות, אטו כולם קוראים את המגילה מהר כמו מרן היה קורא אותה בפחות

ברשות הרבים, משום שהגזירה שייכת דוקא על הציבור כולו, אבל כאשר כל הציבור קורא במוצאי שבת, ורק יחידים קוראים מבעוד יום, באופן כזה לא גזורים. והביא מה שכתב הר"ן (ר"ה ת. ד"ה שמא יעבירו) שמי שנולד לו תינוק בשבת, מלין אותו בשבת הבאה⁷, ושאל למה לא נגזור שמא המוהל יטלטל את הסכין וילך לחכם לשאול איך מברכים, "על המילה" או "למול", וכמו שגזרו בשופר בלולב ובמגילה? ותיקן, שגזרו רק בשופר ובלולב ובמגילה שהן מצוות המוטלות על כל עם ישראל, מה שאין כן בברית שהמצוה מוטלת רק על אבי הבן⁸. וגם כאן יש לומר שלא גזרו על יחידים שיש להם איזה אנוס. וראה בשו"ת חתם סופר (חאו"ח סי' קצה).

לא פלוג רבנן

ז. גם הגאון בעל ברוך טעם⁹ כתב בהגהותיו (סי' תרצב סק"ו) על דברי המגן אברהם, שיש לעיין, כיון שדוקא כאשר כל הציבור טרודים במצוה יש לגזור גזירה דרבה שמא יטלטלנו, וכמו שכתב הר"ן, ואם כן למה כתב המגן אברהם שגם במקום אנוס ליחידים לא יקראו את המגילה בשבת? וביאר, שאחר שגזרו חז"ל במגילה שלא יקראו בשבת, חלה הגזירה מדין לא פלוג. גם הגאון רבי שלמה הכהן מוילנא בעל החשק שלמה על הש"ס (מגילה ת.), דן לגבי קטן שהגדיל בט"ו באדר שחל בשבת, וביום ששי היה עדיין קטן, ויש מחלוקת אם קטן חייב במצוות מדין חינוך או שהחיוב הוא על אביו, והלכה כדעת רוב הראשונים שהחיוב רק על אביו - שלא ישמעו את זה הקטנים, כאן אין קטנים, כבר הלכו לישון... - נמצא שהנולד בט"ו אדר נתחייב במצוות בשבת, וא"כ אפשר שיקרא את המגילה בשבת, כי לא יצא י"ח מהדין ביום ששי, אך סיים שגזירת חז"ל חלה גם על היחיד. וכן מבואר בשו"ת יהושע (פסקים וכתבים סי' רכו), והוכיח מכמה ראיות שבמגילה יש לומר לא פלוג רבנן. וראה בשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ו סי' כו) שדן אם אומרים לא פלוג כאשר מקיים את עיקר התקנה, ע"פ המג"א בסי' תמו.

דעת המקילין

ח. אולם הגאון הנצי"ב - נולד לפני 207 שנה - בספרו העמק שאלה (פרשת ויקהל שאילתא סו אות כא), חלק על המג"א, וכתב שהגזירה שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר, הוא רק ביום שהכל חייבים בקריאתה, משא"כ בלילה, כי אין דרך לצאת כל כך, וכמו שלא גזרו על מצה ומרור לבילי פסח שחל בשבת, והוא הדין ליחיד שהוא אנוס, שיקרא מפלג המנחה בשבת. [וכעין זה כתב הרב אהל מועד שהחיוב בלילה אינו מדברי קבלה, רק מדרבנן, ועל דרבנן לא גזרו]. אך בשער המלך (פ"ב מלוב ה"ו) כתב, שאדרבה דוקא בלילה יש יותר סיבה לגזור, דאין מצויים אנשים דמדכרי ליה. והגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר (הובא באהל יהושע עמ' תה, שבט הלוי ח"ה ס"ס פג) כתב בשם מהר"ל דיסקין, במעשה שהיה נענר שנעשה בר מצוה בט"ו באדר, והורה שיקרא את המגילה בציבור בשבת, ולא חש

מחצי שעה, וגם מרעישים בכל 'המון' עם קפצונים, וקריאת המגילה לוקחת כמועט שעה, והוא אדם מבוגר שהתענה כל היום, ולא יכול להתרכז, ורוצה לקרוא מפלג המנחה אחר ערבית.

⁶ בשנת תשי"ב מרן זצ"ל נשאל בשו"ת חזון עובדיה (סי' לא), למה לבילי פסח שחל בשבת לא גזרו על המצה שמא יטלטלנה ד' אמות ברשות הרבים וישאל את הרב מה מברכים עליה, בלשון "על" - על אכילת מצה, או בלמ"ד - לאכול. וזן בזה עם מוריניו רבי עזרא עטיה ורבי יהודה צדקה. ראו שם מה שתיקן.

⁷ ובלבד שנולד בלידה רגילה, אבל אם נולד בניתוח קיסרי מלין אותו ביום ראשון. לפני קרוב לארבעים שנה בשכונה שלנו הודיעו אחרי מוסף שיש ברית מילה לאחד שחזר בתשובה טרי, המוהל הגיע וחקר, איך נולד התינוק? התברר שנולד על ידי ניתוח קיסרי. ואמר להם שלא מלים בשבת אלא רק אם הנולד בלידה רגילה. אבל כולם כבר הגיעו והוא הכין להם אוכל... שיאכלו ויביאו מתנות אחר כך... והמילה תהיה ביום ראשון.

⁸ רגילים שאבי הבן אומר: אני ממנה אותך שליח למול את בני. שאלתי פעם אבי הבן, וכי בשביל מה הזמנת אותו, מן הסתם הוא שליח שלך! אבל רוצים לומר כן להרווחא דמילתא.

⁹ לרבי ברוך פרנקל שהיה גאון אשכנזי לפני מאתיים שנה, גאון עצום ופלפולן גדול, והרב הזכירו ביביע אומר. זה ספר נפלא. לפני הרבה שנים קיבלתי אותו במתנה לבר מצוה, ומרן לקח לי את זה ואמר: זה ספר יפה, מה תעשה עם זה... ועד עכשיו הספר נשאר שם...

לזיזרה דרבה במקום יחיד. וכמו שכתבו הריטב"א והר"ן שעל היחיד אין טעם גזירה זו, כמו במילה. וכך היתה דעתו של הרב זוננפלד [הובא בספר אהל יהושע (עמ' תה) בשם צ"ח הקודש להג"ר מיכל שפירא (ס"ה נה) ובספר אזני ירושלים (אות מא)]. כשהרב הצבאי שאל אותי לא ענית לו מיד על פי סברא לבד, אלא אמרתי לו שאע"פ בדברי הפוסקים¹⁰, וכאן יש לנו פוסקים שהתירו ליחידים לקרוא מבעוד יום בשבת, החתם סופר, הנצי"ב, מהר"ל דיסקין, ובמקום צורך של מלחמה יש לסמוך עליהם, ולמרות שמדובר במאות ואפ"י חיילים, מכל מקום כלפי גזירה דרבה שנגזרה על הציבור כולו, הם נקראים יחידים. להלכה ולמעשה, בעזה יקראו רק ביום י"ד באדר, ובמקום צורך יכולים לקרוא מפלג המנחה מבעוד יום¹¹. אך נכון שלא יברכו, כמו שנתבאר בשו"ת חזו"ע סי' לא בהע"ה סד"ה אולם, דסב"ל.

עיריית המסופקות

ט. יש כמה ערים שהן מסופקות אם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון או לא, בגמרא מגילה (ה) מובא שחזקיה קרא בטבריה יומים מפני הספק אם ימה חומתה, ורב אסי קרא בהוצל יומים ב"ד ובט"ו, מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אי לא. רואים שכשיש ספק קוראים יומיים. ויש אומרים שכל הערים המוזכרות בספר יהושע הן מוקפות חומה (עי' ירושלמי ריש מגילה). הרב"ב (ח"ב ס"י תרפ"א) כתב **שבקריית ארבע** - חבון קוראים רק יום אחד - ב"ד. אבל החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב (ס"י לה אות צד) חלק עליו וכתב שהמנהג הקדום שלא כדבריו. הרב"ב היה בדורו של מרן הבית יוסף ומחשיבים אותו כמעט כמו ראשון ולא חולקים עליו מהר, אבל החיד"א הסיק שבחבון קוראים יומיים. **לוד** של היום נמצאת במקום של העיר העתיקה, עשו חפירות ארכיאולוגיות בכביש הראשי שבכניסה ללוד, ומצאו קברים בני אלפיים שנה, ולפי הסימנים זו קבורה של יהודים, תנאים ואמוראים, לכן יקפידו לקרוא שם גם בט"ו, וכן ישמחו בשני הימים, יעשו סעודה וישתו יין, אבל לא להשתכר אלא רק להיות מבושם. **ביפו** קוראים יומיים, ובערים הסמוכות לה - תל אביב, רמת גן, בני ברק קוראים ב"ד.

בני ברק

י. החזון איש (ס"י קנג סק"ג, ובס"ד ד"נים והנהגות מהחזו"א עמ' קיה) היה מחמיר בבני ברק לקרוא את המגילה יומיים, כי היא סמוכה ליפו, ועוד שרואים את יפו מהגג של ישיבת

¹⁰ אדם צריך שיפתח ספרים, אמר הרב המקדים - שמעתי אותו בדרך - שהספרים הם הרבה שלנו. ואכן כך כתב בשו"ת שבות יעקב ח"ב (ס"ה סד) - לגאון אשכנזי לפני קרוב ל-350 שנה, שמי שמורה הלכה מסברא לבד ולא מעיין בספרים, זה נקרא מורה הלכה בפני רבו (עי' ברכות לא), כי איך פוסק הלכה מבלי לראות את דברי רבותינו בעלי הספרים. למדנו בישיבות ואומרים שם הרבה סברות, לפלפל זה טוב, אבל להלכה ולמעשה צריך לפתוח ספרים, רמב"ם, בית יוסף, רבי עקיבא איגר רב פעלים ועוד...

¹¹ וכן אם יש רופא מנתח גדול, שאין הרבה כמוהו, אדם שיש לו בעיה רפואית כדאי שיוציא סכף ויקח ממעשר כספים וישלם לרופא פרטי מוכחה, שלא ירדומו אותו ואחר כך לא יקום... והרופא הוזמן לשעה חמש וחצי, והוא גר קרוב לבית החולים, וחושב לעצמו, מתי אקרא מגילה? אין לו זמן אחר כך, והוא לא יודע לקרוא בעצמו, ורוצה לקרוא מפלג במנחה בשעה חמש, לפי האמור במקום צורך גדול הוא יכול להקדים את קריאת המגילה מפלג המנחה. (עי' ילקו"י פורים עמ' רעח).

רב אחד תלמידו חכם מו"צ מרמות, שמע שדיברתי באיזה מקום שאפשר לקרוא בעזה את המגילה מבעוד יום, מיד רץ לבני ראש הישיבה הגאון רבי עובדיה, ואמר, איך אבא שלך התיר דבר כזה, יש מגן אברהם! הוא התפלא בצדק, אמרתי לבני, תגיד לו שיקשיב לשיעור בנוצאי שבת. ב"ה יש הרבה אשכנזים שמקשיבים, כי אנתנו אומרים הלכות גם לאשכנזים, מי זה מהר"ל דיסקין, חשק שלמה מוילנא, מגן אברהם, חתם סופר, כולם אשכנזים, וכי אנתנו לומדים רק תורה של ספרדים? צריך ללמוד את התורה של כולם, התורה מאחדת את כולנו.

¹² כמו בהרבה דברים שכתב בספריו להקל ובכל זאת החמיר. אמרתי פעם שמרן זצ"ל מעולם לא פתח מקרר חשמלי בשבת, למרות שהפסיקו את המנורה כמונו, אפילו הכי לא פתח, כי נכנס אויר חם מהמטבח, ובפרט אם יש שם פלאטה, וזה גורם לזירוז המנוע שיפעל. תשימו לב שלפעמים כשפותחים את המקרר פתאום המנוע מתחיל לפעול, כי התרמוסטט מזהה שנכנס אויר חם. ובכל זאת ביביע אומר ח"א (תהו"ח ס"ב) כתב להתיר לפתוח את המקרר בשבת, כי זה פסיק רישיה דלא איכפת ליה, מהמקרר איכפת לו אבל מהמלאכה לא איכפת לו. כשהיינו קטנים אני זוכר שהיה קורא לנו: בוא הנה, תפתח את המקרר... כי היה צריך להשלים מאה ברכות, והיה מונה אותם: לכמה הגעתי, ל-87 ברכות, חסרות

פוניבו' בבני ברק. החזון איש נפטר בגיל 75, והיה מנהיג של כל הציבור, מרן זצ"ל נפגש אתו כמה פעמים, והיה נוסע במיוחד לבני ברק, יחד עם חכם בן ציון, לדבר אתו בלימוד, והיה מקרב אותם מאוד ומתפעל לראות ספרדים שכך מפלפלים ומעיינים. מרן זצ"ל כשהיה רב ראשי לת"א היה גר שם חמש או שש שנים, ובלייל ט"ו ולמחרת ביום, לאחר התפלה, היה מבקש מהגבאי שמעון לוי ע"ה להישאר בבית כנסת, והיה קורא לנו הבנים: תשבו אתי ונחזור לקרוא את המגילה בלי ברכה. אבל מעולם לא הורה כן בשיעורים, כי החיד"א בברכי יוסף (סימן תרפ"א סק"ט) כתב שהדין כל הסמוך לכרך נידון ככרך (מגילה ב), נאמר כשהעיר סמוכה לעיר שהיא ודאי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, כמו המקומות הסמוכים לירושלים העתיקה, בית הכרם, קרית יובל, בית וגן ועוד, אבל לא נאמר על עיר מסופקת. וזהו שלא כדברי החזון איש. ובכל זאת מרן החמיר על עצמו¹², אבל מהדין הלכה כדברי החיד"א.

טבריה

יא. בגמרא במגילה מבואר, דלרבי קוראים את המגילה בטבריה בט"ו, ואילו לחזקיהו קוראים את המגילה ב"ד ובט"ו. אולם גם לרבי דפשיטא ליה דטבריה מוקפת חומה מימות יהושע ב"נ, אין לנו הכרח בודאי שטבריה הקיימת כיום נבנתה במקום של טבריה הקדומה, ויש השערות דמה שסמוך לקבר רבי מאיר בעל הנס ולשפת הכינרת שם, שם היתה טבריה העתיקה, אבל אין זה ברור מוחלט. שרק לגבי ירושלים שיש ראיות ברורות שזו ירושלים הקדומה קוראים בט"ו לבד, וכמ"ש בשו"ת דברי יוסף (ס"ב ב"ד"ה אולם לא). ולכן בין לרבי בין לחזקיהו יש לקרוא את המגילה בטבריה ב"ד, ולחומרא גם בט"ו.

ובלא"ה כתבו הפוסקים שהלכה כחזקיה דמסקא לן אם ימה חומתה או לא. וכמ"ש בשלטי גבורים בשם ריא"ז (מגילה ב) וז"ל: עיר שהיתה מסופקת לקדמונים אם היא מוקפת חומה מימות יהושע ב"נ, כגון שהיה צידה האחד ים, שלא היה לה חומה מצד הים, אלא הים היא חומתה, כמו שהיתה טבריה, הרי זה ספק וקורין בה ב"ד ובט"ו. ונראה בעיני שנוהגים בה שמחה ומתנות לאביונים בשנים כמבואר בקונ' הראיות. ע"כ. ולשיטת האומרים שגם בסמוך לספק יש להחמיר גם בטבריה עילית שהיא מחוברת לטבריה תחתית, וא"כ על כל תושבי העיר טבריה לחוש להחמיר לקרוא י"ד וט"ו.

לי עוד 13 ברכות, תביא לי מנגו, אגס, בננה. וכך כל ימיו היה סופר את הברכות (בי"א ח"א תהו"ח ס"ה ז). בסידור רש"י (ס"ה א) כתב, שאם אומר "אין כאלוהינו אין כאדונונו" וכו', עולה לו למנין מאה ברכות. וכן דעת התניא רבתי (סימן א), המחזור ויטרי (ס"ה א), הפרדס (עמ' שיט), הרוקח (ס"ה שיט), שבלי הלקט (סימן רל), הכל בו (סימן לו). גם הנשים חייבות במאה ברכות בכל יום, אנתנו הגברים באים לבית הכנסת ושומעים את ברכות העולים לקריאת התורה ועונים אמן, יש שבעה עולים ומפסיד, ובמנחה עוד תשעה עולים, וכל זה מצטרף לחשבון מאה ברכות, כמו שפסק מרן השלחן ערוך (ס"ה רפ"ד ס"ה), אבל נשים לא חייבות לבוא לבית הכנסת, ואדרבה הגר"א היה מקפיד שלא יבואו ויפטטו בבית כנסת. וכן אינן חייבות בשלש תפלות ביום, אלא רק בתפלה אחת, וגם לאשכנזים חייבות בשתי תפלות, כי ערבית רשות, והנשים לא קיבלוה כחובה, וכמו שכתב המשנה ברורה (ס"ה קו סק"ד), ואין ישימו מאה ברכות? כך הקשו על מרן זצ"ל (הליכות עולם ח"א עמ' נט) שכתב שנשים חייבות במאה ברכות. אבל קודם כל, נכון שהיא חייבת בתפלה אחת ביום, אבל רשאית להתפלל עוד תפלות, כי תפלה רחמי ניהו. ועוד שתרבה במגדנות, ואפילו שומרת דיאטה יכולה לאכול ירקות... ואם גם זה לא מספיק תאמר "אין כאלוהינו" וכו'. באיזה שמחה חכם אחד חילק מגנטים יפים שמודפסים עליהם "אין כאלוהינו" וכו', וכתב למטה, מיועד לנשים להשלים מאה ברכות. חילק מאות כאלה לשים לתזכורת על המקרר (ניתן להשיג ב: 0527-137-807). מי שמחפש איך לזכות את הרבים, אני מציע לעשות דבר כזה, כי נשים חייבות במאה ברכות בכל יום. אפילו שהקולא על פי כמה צירופים, כדרך הפוסקים הספרדים ובפרט מרן זצ"ל לצרף עוד ועוד סניפים, שאם אחד ירד נסמוך על האחר, בכל זאת מרן היה מחמיר על עצמו, וכמו לגבי עירוב, שכתב ביביע אומר חלק ט' (תהו"ח ס"ה ג) וחלק י' (תהו"ח ס"ה לב) להתיר לטלטל ולסמוך על העירוב, וצירף את סברת החזון איש (ס"ה קו אות ה והלאה) שהיום שאין לנו רחובות מפולשים כמו שהיה בדגלי מדבר, וסברת הבית אפרים (ס"ה לו) שכאשר נוסעים במכוניות ולא ברגל כדגלי מדבר, אין זה רשות הרבים, ודברי המשנה הלכות (תהו"ח ס"ה ס, סא), אבל מרן עצמו מעולם לא טלטל בשבת. כשהיינו קטנים היתה לו דרשה בלייל שבת בישיבת פורת יוסף, והייתי מחזיק לו את המטפחת, וכשהיינו מגיעים היה אומר לי להניח אותה על השלחן, ואחר שנגמר הטלטול היה לוקח מהשלחן. מי שיכול להחמיר על עצמו שיחמיר.

וכ"כ בספר ארץ ישראל (ס' ה'א'א), שבטבריה קוראים את המגילה ב"ד ובט"ו. וכ"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"א ס' רנב) לאחר שהביא דברי הגאון דמוכח מדבריו שבטבריה קוראים ב"ד ובט"ו, כתב, ולפ"ז בטבריה קורים ב"ד ובט"ו, וממדת חסידות היו עושין כן, אבל מדינת קורין ב"ד דאזלין בתר רובא דעלמא. וי"א דלעולם קורים בט"ו דמוקפת חומה היא, והנכון אצלי דעת הגאון וקורין בשני הימים. ע"כ. וכן כתבו המג"א (ס' תרפ"סק"ח), ובמשנ"ב (סק"ט), ובס' בית עובד (דני כרכים המוקפין חומה ס"ד), ובערוה"ש (ס"ג), ובכף החיים (אות טו), ובחזון עובדיה פורים (הל' ליל פורים ויזמו ס"ק לו). ולכן נראה שיש לקרוא בטבריה ב"ד בברכה, ובט"ו בלי ברכה. וכן יעשו גם בשכונות הסמוכות לעיר הקדומה. כל שסמוכות לטבריה תחתית פחות משיעור קמ"א אמה. ועי' מש"כ בילקוט יוסף (פורים, עמ' תתצט). כל אחד צריך להתעניין ולבדוק אם בעיר מגוריו צריך לקרוא יומיים או מספיק יום אחד.

בן עיר שהלך לברך ולהפך

יב. נקדים דברי המשנה מגילה (טו), בן עיר שהלך לברך וכן כרך שהלך לעיר, אם עתיד לחזור למקומו, קורא כמקומו, ואם לאו, קורא עמהם. ובגמ' שם, אמר רבא לא שנו אלא שעתידי לחזור בליל י"ד (דהיינו שלא ישהה שם בעמוד השחר של יום י"ד, אלא חוזר בעוד לילה), אבל אין עתיד לחזור בליל י"ד קורא עמהם. ומבואר בירושלמי, דהעיקר הוא שהתווד בעמוד השחר, שאם תושב ירושלים היה בעמוד השחר ב"ד בבני ברק, מתחייב למפרע בכל מצוות הפורים בליל י"ד וביזמו. ועוד מבואר שאם חזר לברך בליל ט"ו, צריך לחזור ולקיים שוב את כל מצוות פורים בט"ו. ויש אומרים שיברך על מקרא מגילה. וכן דעת הרמב"ן הריטב"א והר"ן, וכן הרמ"ע מפאנו שהובא במחזיק ברכה. אולם למעשה אין לחזור ולברך, אחר שיצא עמהם. וכן כתב בקרבן נתנאל (ש"ס) דעת הרא"ש. וכ"ד התוס' שהובאו ברשב"א ובריטב"א, שפטור אפילו מקריאה, דאמאי יעשה פורים פעמיים. ולדינא, יקרא בליל ט"ו וביזמו בלי ברכה. אך לא יוציא אחרים.

ירושלמי הנוסע במוצ"ש לאזור המרכז, ובדעתו לישון שם ולהיות שם בעמוד השחר, חייב לקרוא את המגילה בליל י"ד ולמחרת. ויכול לקרוא את המגילה כאן בירושלים, כיון שבדעתו להיות בעמוד השחר ביום ראשון במרכז, דינו כפרוז, ויכול לקרוא גם בירושלים את המגילה, דלא משנה היכן הוא קורא, העיקר שיש עליו חיוב לקרוא במוצ"ש את המגילה.

ותושב בני ברק שהגיע לשם ביום ראשון בבוקר בשעת עמוד השחר, יקיים את כל מצוות הפורים בליל י"ד וביום י"ד, ואם נסע בליל ט"ו אדר, או בעמוד השחר של יום ט"ו, לירושלים, דעת כמה מהפוסקים שאינו צריך לחזור ולקרוא את המגילה בירושלים, אחר שכבר קיים את כל מצוות הפורים בזמנו כפי מנהג עירו ושער מקומו. וכן אינו צריך לחזור ולקיים מצות משלוח מנות מתנות לאביונים וכו'. ורק אם עקר דירתו בליל ט"ו אדר ועבר להתגורר בירושלים, ושהה בה כבר מעמוה"ש של ט"ו אדר, רק אז נחשב כמוקף בן יזמו שנחשב כמוקף. ויש חולקים. והעיקר לדינא כסברא ראשונה, ומכל מקום הרוצה לחוש ולהחמיר לחזור ולשמוע המגילה ביום ט"ו, תבוא עליו ברכה, אך אינו יכול להוציא אחרים ידי חובת מקרא מגילה.

ואמנם תושב בני ברק שכבר קרא המגילה ב"ד כדיו, ואח"כ הגיע לירושלים, ונשאר שם בליל ט"ו בעמוה"ש, י"א שאינו חוזר ומתחייב, וכן משמע מהתוס' שם. דהנה בגמרא שם אמרו, אמר רבא לא שנו אלא שעתידי לחזור בליל י"ד, אבל אין עתיד לחזור בליל י"ד, קורא עמהם, מנא אמינא לא, דכתיב על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרוזות, מכדי כתיב היהודים הפרזים, למה לי למיכתב היושבים בערי הפרוזות, אלא הא קא משמע לן דפרוז בן יזמו נקרא פרוז. איתביה אביי, בן כרך שהלך לעיר בין כך ובין כך קורא כמקומו. ומתרתא הגמ', קורא עמהם. ובתוס' שם כתבו, פרש"י, אע"פ שקרא ליום הכניסה. וקשיא, למה יחזור ויקרא ב' פעמים. ומ"מ נראה דשפיר פ"י רש"י, דכיון שהיה בעיר בלילה נעשה כבני העיר, ואע"פ שעתידי לחזור ב"ד, וקרא ביום הכניסה, דהא דאמרין כפרים מקדימין ליום הכניסה, היינו כדי שישפכו מים ומזון לאחיהם שבכרכים, ופטורים ממגילה היינו דוקא כשאין שוהים שם בליל י"ד,

¹³ לפני כעשרים שנה היתה ברית לפני פורים, ומרן זצ"ל היה סנדק, ובגמר הברית ירד במדרגות. הרב לא אהב ששואלים אותו שאלות בדרך, אבל לי היה מוותר... באתי אליו ואמרת לי: אבא, שואלים הלכה למעשה, בני ברק שקרא את המגילה כדיו ומגיע לירושלים, ובליל ט"ו ישן כאן בירושלים, האם חייב לקרוא שוב את

אלא ביום י"ד [אחר עמוה"ש] אבל כששוהים שם בליל י"ד, חייבים כבני העיר, אע"פ שקראו כבר.

חזינו, דדוקא בני כפרים שהקילו חכמים עליהם לקרוא ב"א י"ב בזה חוזרים ומתחייבים אם היו בליל י"ד בעיר. אבל בני העיר המחוייבים בקריאת י"ד, הרי אין זו קולא שהקילו חכמים, אלא זה עיקר החיוב, ואם תושב חולון קרא ב"ד, למה יחזור לקרוא שוב בט"ו בירושלים. ועל זה לא נאמר מוקף בן יזמו מיקרי מוקף, וכבר פירשו בירושלמי, דמוקף בן יזמו דהוי כמוקף, היינו בעקר דירתו בליל ט"ו, ועבר להתגורר בירושלים, שאז מתחייב שנית כתושבי ירושלים. וכן מבואר בראשונים (מגילה יט). כמבואר להלן, וכן דייק הגרצ"פ במקראי קודש מלשון "עקר" דירתו.

והנה ז"ל הירושלמי (פ"ב דמגילה ה"ג) רבי בון בר חייא בעי, בן עיר שעקר דירתו לילי חמשה עשר נתחייב כאן וכאן. וכן כרך שעקר דירתו בליל ארבעה עשר, נפטר מיכן ומיכן, בן עיר מהו שיוציא בן כרך ידי חובתו. ופירש בקרבן העדה שם, דפרקי, דבשלמא בן עיר שיצא מהכרך קודם שהאיר המזרח דט"ו, דאינו קורא עמהן נחא, שכבר קרא בארבעה עשר, אלא מי שעקר דירתו מהעיר בליל י"ד, אינו קורא ב"ד, ובט"ו הרי עדיין לא הגיע לביתו, ולא יקרא דאינו בכרך, א"כ יהיה פטור מכאן ומכאן, בתמיה. מהו שיוציא ב"כ, בט"ו ידי חובתו, כיון דאפילו בדיעבד לא יצא, דכתיב ולא יעבור, ומשני, יבא כהדא, כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא אחרים י"ח. והיינו דאתיא כהא דתנן כל שאינו חייב מחוייב וכו'. וע"ש בפני משה דמבואר מדבריו, דבן עיר שקרא המגילה ב"ד, ובא לו אח"כ לברך בליל ט"ו, חשיב לא מחוייב בדבר, ואינו יכול להוציא אחרים ידי חובתו. והיינו, דאחר שכבר קרא כפי התקנה ב"ד, למה יחזור ויקרא שנית.

וע"כ דמה שאמרו מוקף בן יזמו נקרא מוקף, היינו כשעקר דירתו לגמרי בליל ט"ו, ונעשה תושב העיר דבזה לא היו כמו בתי ערי חומה דבעינן ל' יום שיחשב לתושב העיר. אלא הכא ילפינן, דמפרוז בן יזמו הוי פרוז, ממילא כן הדין גבי מוקף בן יזמו, שהוא רק היום עקר להתגורר בעיר מוקפת חומה, ועכ"ל מחוייב שנית. אבל אם דירתו עדיין בחולון וקרא את המגילה ב"ד, אינו חוזר לקרוא שוב בט"ו.

נמצא שגם מדברי הירושלמי מבואר, דמוקף בן יזמו דהוי מוקף היינו רק בעקר דירתו, אבל אם קרא את המגילה ב"ד, וכבר יצא ידי חובה, אף שמגיע בליל ט"ו לירושלים, אינו בכלל מוקף בן יזמו, שהרי כבר יצא י"ח מצות פורים בזמן שקבעו לו חז"ל. וזה בעצם מבואר בדברי התוס' הנ"ל, דרק בן כפר שקורא ב"א י"ב ונמצא בעיר בליל י"ד ונשאר שם בעמוה"ש, רק בזה מתחייב לקרוא שנית, אבל בקרא ב"ד שהוא עיקר התקנה לרוב העולם, אם כבר יצא י"ח אינו חוזר ומתחייב שנית.

והדברים מבוארים במאירי שם: ומ"מ בן עיר שקרא בעירו ובא לו אח"כ לברך, אין בו שום חיוב לדברי הכל. ע"כ. וע"ש בהגהות שפירש, שיצא [מהכרך] בליל ט"ו קודם שיאיר השחר. אולם אין פירושו מוכרח, דהיכן רמזו בדברי המאירי דאירי שיצא קודם עמוה"ש. ואין הדברים מוכרחים בדברי המאירי. שו"ר שכן הבין בדברי המאירי בערך השלחן (ס' תרפ"סק"ה), והביא שם מ"ש הרי"א והרמ"ע מפאנו, דבן עיר שעקר דירתו והלך לברך ליל ט"ו, חייב כאן וכאן, ובן כרך שעקר דירתו והלך לעיר ליל ט"ו, פטור כאן וכאן. ע"כ. ובמגיד משנה והרמב"ן והר"ן מבואר דבן כרך שהלך לעיר, ואחר כך חזר בט"ו, דקורא כאן וכאן, אבל בן עיר שהלך לברך בליל ט"ו, נראה דכיון שקרא בעירו ב"ד, אינו חוזר וקורא בט"ו. וכ"כ להדיא המאירי. ע"כ. וכן הביא דברי המאירי בשו"ת הרצ"ב (חאו"ח ס' קיח), וכתב, שא"צ לעשות מחלוקת בין הירושלמי לבלבלי, דהירושלמי מירי בעקר¹³.

וז"ל הריטב"א: וגודלה מזה אמרו בירושלמי, דבן עיר שעקר דירתו לברך בליל ט"ו, מתחייב כאן וכאן וכו', וההיא ודאי לא נצרכה אלא לבן כפר שהקדים לקרוא ביום הכניסה, ונפטר, ואפי' הכי כיון שבא לעיר אחר כך שהוא מקום חיוב מן הדין, חוזר וקורא עמהם, ולא אמרין כבר נפטר ביום הכניסה. הכי נמי אף על פי שנתחייב בעיר [בן כרך שהלך לעיר בליל י"ד בעמוה"ש], לפי שהיה פרוז בן יזמו, כיון דחזר לברך שהוא עיקר מקומו וחייבו חוזר וקורא עמהם. ע"כ. ומשמע דרק בן כפר שמקדים ליום הכניסה חוזר לקרוא ב"ד אם היה בעיר, שזה לא היה חיוב מעיקר הדין, וכן בן כרך שעיקר חיובו בט"ו, אם קרא קודם לכן חוזרים וקוראים ביום שהוא עיקר חיובם. אבל בבן עיר שקרא ב"ד כפי עיקר חיובו, ואח"כ בא לברך בליל ט"ו ונשאר שם עד עמוה"ש, כיון שכבר נפטר מקריאת המגילה ב"ד, למה יחזור לקרוא שוב בט"ו, והכל תלוי בזמן שהוא עיקר זמן חיובו. ודו"ק. וכן מדייק מדבריו שכתב: "לעיקר מקומו" משמע שהכל תלוי בעיקר חיובו.

וכן משמע בח"י הרשב"א שם, שכתב, ולענין בן כרך שהלך לעיר ואין דעתו לחזור למקומו בליל י"ד, וקרא עמהם, אם חזר למקומו בליל ט"ו, כתבו התוס' שאין סברא שיחזור ויקרא פעם שנית עם בני הכרך, שכבר נפטר, אבל בירושלמי מצאתי שהוא חייב, דגרסינן התם, רבי בון בר חייא בעי, בן עיר שעקר דירתו לילי ט"ו נתחייב כאן וכאן. בן כרך שעקר דירתו

המגילה או לא? אמר לי מיד: תראה מאירי במגילה יט, אין פעמיים פורים! רק פרוז בן יזמו קורא פעמיים, אבל זה דין מיוחד. הרב נכנס לרכב וסגר את הדלת, ועמדתי נפעם איך שלף לי תשובה במהירות.

לילי י"ד נפטר מכאן ומכאן. אלמא אפילו בן עיר שהיה פרוז בכל עת וקרא במקומו, ואחר כך נמלך ועקר דירתו בלילי ט"ו והלך לדרך, הרי הוא צריך לחזור ולקרות שנית עמהם, וכל שכן בן כרך שהלך לעיר שלא נעשה פרוז אלא ליומו, כשהוא חוזר בלילי ט"ו לדירתו שצריך לשנותה פעם שניה עמהם. ע"כ. ומבואר, שדוקא בעקר דירתו [עבר דירה להתגורר בכרך, וכך מורה לשון "עקר". וראה בדברי החזון איש], חוזר וקורא בט"ו, אבל אם קרא ב"ד כדינו, ואחר כך בא כאורח לירושלים בליל ט"ו, למה יחזור ויקרא, אחר שכבר קיים כל דיני פורים.

ומי שקורא יומיים לחומרא, כגון תושב חברון או יפו, שבא לירושלים, והוא יודע לקרוא יפה, ורוצים לשמוע ממנו את קריאת המגילה. אבל איך יוציא את הירושלמים, הרי הוא קורא מספק, ואיך ספק יוציא את הודאי. ירושלים זו העיר היחידה בעולם חוץ משושן הבירה שקוראים בה רק בט"ו ובברכה.

לפני ששים שנה ויותר, אנחנו לא זוכרים אבל שמענו ממרן זצ"ל, שהיה בחור בישיבת פורת יוסף בגאולה, שמו הרב יצחק כהן ע"ה, שביקשו ממנו, תבוא לבית כנסת הגדול אהל מועד ברחוב שד"ל 5 בתל אביב לקרוא לנו את המגילה. והיה קורא וחוזר לירושלים. ביום היה קורא להם הרב זכותא ובלילה הביאו אותו. מרן היה בקשר איתם, ושמע שהולך לקרוא את המגילה לציבור גדול - אז היו הרבה דתיים בתל אביב, בסמוך אלינו גרו האדמו"ר מאזור רוב בעל האש דת, וכן רבי אהרן מבעלז שגר בסוף הרחוב. היום לצערנו הרב

התרוקן והלכו לבני ברק - ואמר לו, איך תוציא אותם ידי חובה, הרי אתה ירושלמי שחייב לקרוא בט"ו, ואתה לא ישן כאן, אלא קורא וחוזר. והרב הציע להם פתרון: תנו לו מלון, אין ציבור עני, כולם יש להם כסף ב"ה, והוא ישן שם, ובעמוד השחר יהיה שם, וכך יהיה מחויב בדבר ויכול להוציא אותם ידי חובה. והם שמעו לו. ואחר כך התחתן וגר בתל אביב, אבל עד החתונה כך עשו.

בחור ישיבה שגר בבני ברק, אך לומד בישיבה בירושלים, מה נקרא, ירושלמי או בני ברקי, הולכים אחר ביתו או אחר הישיבה שלומד, הארכנו בזה בילקוט יוסף (עמ' שט), ומעיקר הדין אם כבר קרא בבני ברק יצא ידי חובתו.

מי שרוצה להיפטר ממצוות פורים, כי באים הרבה אנשים ומבקשים 'צדוקה צדוקה'... ורוצה להתפטר מהם, מה עושה? הוא גר בבני ברק, ובא לירושלים במוצאי שבת ליל י"ד, וישן כאן, והרי אין כאן פורים ביום ראשון, ובליל ט"ו חוזר לבני ברק וישן שם, והרי אין שם פורים ביום שני, וכך נפטר מכל מצוות היום, לא חייב במקרא מגילה, ולא במתנות לאביונים. הוא קמצן... חבל, עד שמגיע פורים פעם בשנה. אדם שיש לו הרבה נסיעות ישים לב שלא להתפטר ממצוות פורים, לא כל יום פורים, ומצוה הבאה לידך אל תחמיצנה.

◆ גיוס בני הישיבות ◆

אתם מצליחים, אם לא ההפצצות ילכו לים... "ויגבה לבו בדרכי ה'". צריכים להיות חזקים, "כל כלי יוצר עליך לא יצלח" (ישעיהו נד, יז).

ומפורש בגמרא בבא בתרא (ה) שהעוסקים בתורה אינם צריכים שמירה, ולכן אינם צריכים להשתתף בשמירת העיר. וכן העיר בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ד סי' לה), ובאמת שהעוסקים בתורה נקראים שומרי העיר (נטורי קרתא), כמבואר בירושלמי (חגיגה פ"א ה"ז). וכן מסקנת הפוסקים לגבי פטור תלמידי חכמים ממש. ומצינו בסוטה (י), מפני מה נעשה אסא מפני שעשה אנגריא [עבודת המלך. רש"י] בתלמידי חכמים.

ובגמרא (מכות י) איתא, מאי דכתיב עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה. ופירש"י (תהלים קכב), עומדות היו רגלינו במלחמה, בשביל שעריך ירושלים, שעוסקין בהן בתורה. וא"ר יהושע בן לוי, מאי דכתיב: שיר המעלות לדוד שמחתו באומרים לי בית ה' נלך? אמר דוד לפני הקב"ה, רבש"ע, שמעת בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל, ושמתו? אמר לו הקב"ה, כי טוב יום בחצריך מאלף, טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני, מאלף עולות שעתידי שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח.

ולפי דין תורתנו הקדושה, שבט לוי שהוקדש ללימוד התורה ועבודת הקודש, אינו יוצא למלחמות בצבא, ואף לא לשאר עבודות, לא רק שאין לו נחלה, אלא מפורש שגם פטור מללכת למלחמה, וכמו שכתב הרמב"ם (בהלכות שטטה ויובל פ"ג ה"ה) "כל שבט לוי מוזהרים שלא ינחלו וכו' מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו, ולהורות דרכי הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין. ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי עולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו... הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים".

וצריכים לחזק את ידי לומדי התורה שכל העולם מתקיים בזכותם, כמו שידוע המעשה עם הגאון בעל החפץ חיים בעת שהיתה אסיפה של עשירי עם בשביל התרמה להקמת בית חולים יהודי, ועמדו כמה עשירים וכל אחד מהם הכריז כמה מיטות הוא תורם, ובתוך האסיפה נודמנו כמה בחורי ישיבה, והחפץ חיים היה מקרב אותם בחיבה גדולה, וכשראה זאת גביר אחד, פנה להחפץ חיים, ושאל אותו בקול רם: רבי, כמה מיטות נדבו בחורי ישיבה אלו. והשיבו החפץ חיים: כל תלמיד תרם חמישים מיטות. והעשירים התפלאו על כך, הרי כולם יחד לא הגיעו לחמישים מיטות. והשיב להם החפץ חיים: בני התורה בכח קדושת תורתם מונעים את המחלות, ואת כל הגורמים למניעת סכנות.

ואיתא במדרש תנחומא (פרשת מטות) אלף למטה אלף למטה, שלח י"א אלפים מכל שבט ושבט, וי"א ג' אלפים מכל שבט ושבט, י"ב אלף חלוצי צבא, וי"ב אלף לשמור את הכלים, ועליהם הוא אומר (שיר השירים ד) שניך כעדר הקצובות

מורי ורבותי, צריכים לדעת שהישיבות והכוללים הם אלה שמעמידים את העולם, על שלשה דברים העולם עומד, ובראש וראשונה על התורה. מה היינו עושים אם לא היה עולם הישיבות והכוללים. אני לא אומר את זה רק כאן שאני רואה תלמידי חכמים ואברכים, גם כשהלכתי לחיל האוויר, חיל הים, ויש שם קצינים בלי כיפה, אלופים וסגני אלופים, לא היססתי ואמרת בצורה ברורה: בלי התורה של האברכים ובני הישיבות הצבא לא יצליח! אם יש הצלחה זה בזכות עולם התורה. אף אחד לא אמר לי בזכות המטוסים וההפצצות... הם רואים רב ראשי שלא בא מהנטורי קרתא, אלא באנו מעולם התורה וההלכה, ועם כל זה האמת צריכה להיאמר, "ויגבה לבו בדרכי ה'".

כי באמת כל מי שלומד תורה כל היום, פטור מהצבא, בני התורה הם שבט לוי שלא לוקחים אותם לצבא, כמו שמפורש ברמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל. לכן שלא יחשבו השלטונות שיגייסו את לומדי התורה, כי אם יכריחו אותנו ללכת לצבא, נקנה כרטיסים וניסע כולנו לחו"ל, נלך לסוכטשוב, לאונוואר, ולא נתגייס. החילונים צריכים להבין שבלי התורה, הכוללים והישיבות, לא היה קיום לצבא. גם ככה הצבא לא תמיד מצליח, ראינו איך "הצליח" ביום שמחת תורה, במשך שעות פשטו ושחטו, איפה היה הצבא? ואם מצליחים זה רק בזכות התורה. רבותי, כל אחד צריך לומר בגאווה: כן, אנחנו עוסקים בתורה, ורק היא שמגינה עלינו! כי "אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר". ואני מדבר בעיקר על בני הישיבות שבה"ה זכו ולומדים תורה כל היום.

לפני כמה שנים ביקרתי במוסקבה להשתתף בכנס רבנים, וביקשו שאפגש עם פוטיין, זה שעושה מלחמה והורג אלפים ורבות, ולא זרקו לשם סיוע ואוכל לציבור ולוקנים, כמו שעושים בעזה... וכאשר נפגשנו איתו סיפר באריכות על תרבויות שונות, ופנה אלי ושאל: כל התרבויות נשכחו, מי מכיר היום את תרבות רומא, תרבות יוון, תרבות מצרים, רק התרבות של היהדות נשארה עד היום. אני לא יודע רוסית, והיה שם השגריר שלנו שתירגם לי, באתי לענות לו ולפתוח שם סניף סמינר ערכים... ומיד אמר: הרב, אל תענה, אני אענה לך. אתם נשאתם בזכות התורה שלכם, ובזכות הרבנים שלכם! שמעת, אבל עשיתי עצמי כאילו לא שמעת, כדי שיחזור פעם שניה, שנים מקרא ואחד תרגום... וחזר פעם שניה. גוי מבין שהקיום של עם ישראל הוא בזכות התורה שלנו! בזמנו הוא שלח אותי למסור מסר לנתניהו, היה אז איזה מבצע והוא תמך בישראל, ואמר, אתם צודקים כנגד מה שעושים לכם החמאס, חבל שהיום הראש לו התהפך, כי הוא עסוק באוקראינה. בכל אופן תראו שאפילו גוי כמו פוטיין מבין שמה שמחזיק אותנו אלפי שנים זו רק התורה שלנו, הוא מבין מה שלא מבינים לפיד וחלק מראשי הצינונות הדתית. לא צריך לגמגם, אלא לומר בצורה ברורה: התורה שלומדים היא זו שמגינה על עם ישראל! והחייילים שמוסרים את הנפש הם השליחים שמסייעים.

כשהייתי בחיל האוויר, חזרו כמה טייסים במטוסי F-16 מהפצצה, ובאו אלינו וביקשו ברכה. ואמרת להם: אתם מלמעלה מפציצים ואנחנו מלמטה, אנחנו יושבים ועוסקים בתורה, מתפללים עליכם וקוראים תהלים כל יום, ובזכות זה

וגו, ו"ב אלף לתפלה, ומנין שכך, כתיב אלף למטה אלף למטה, הרי שני אלפים.

ויש להוסיף, שאמנם מצוות ישיבת ארץ ישראל חשובה מאד, אך בגמרא מסכת עבודה זרה (ג) ובשלחן ערוך (יו"ד סי' שעב ס"א) מבואר, שמצוות תלמוד תורה קודמת למצוות יישוב ארץ ישראל. ובשו"ת בית שלמה (יורה דעה ח"ב ס"ב צד) האריך לפלפל בזה, והסיק כן. ע"ש. וכן הסכים בשו"ת באר משה (ח"ו קונטרס דיני ארץ ישראל וח"ל, יו"ד ס"ד ס"כ).

ובאור החיים הק' (פ' בהר ויקרא כה, א) כתב, ואולי כי לצד שהזכיר מתנת הארץ דכתיב 'אשר אני נתתי' דקדק לומר 'בהר סיני' לומר כי מחמת הר סיני פירוש מה שקיבלו בו היא שנגמרה המתנה, שעל מנת תורה נתן ה' את הארץ, ע"ש. וכעין זה כתב בריש פ' כי תבוא. והנה שאלה זו כבר נשאלה לרבינו מהר"מ מרוטנבורג ז"ל בתשב"ץ קטן (סי' תקס"א) וז"ל, ושאלת למה לא הלכו שם כל האמוראים (לארץ ישראל), אשיבך דלא הוה מותר להו, דהוו צריכים לבטל מלימודם ולשוט אחר מזונותם, דאמרינן בפ' מי שהוציא אוהו (עירובין מז). דמותר לצאת מא"י לחוץ לארץ אחר רבו ללמוד תורה, כל שכן שאין לילך מרבו מחו"ל לארץ ישראל להתבטל מלימודו ולשוט אחר מזונותיו. ע"ש. וכ"ה בארחות חיים (ח"ב סי' ענ"ג עמ' תרי"ב) ובכלל בו (ס' קכ"ו) והובא ביביע אומר (ח"א ח"ו"ד סי' לד אות ו). וראה למאירי (כתובות ק"א). שכתב, וכשם שאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ, כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות שכל מקום שחכמה ויראת חטא מצויין שם דינו כארץ ישראל. וכמו שאמרו כל הדר בבבל כאלו דר בארץ ישראל, שכל מה שאמרו לא אמרו אלא מפני שסתם חוצה לארץ אין חכמה ויראת חטא מצויין בה לישראל לרוב הצרות ועול הגליות שסובלים שם אלא אם כן על ידי עמל גדול וצער גלגול סבל הצרות וההתיאש מהם לעבודת השם לשרידים אשר ה' קורא, וסתם ארץ ישראל חכמה ויראת חטא מצויין בה עד שמתוכם משיגים כבוד בוראם וזוכים ליהנות מזיו השכינה, ועל זה אמרו אפילו שפחה שבארץ ישראל מובטחת לה שהיא בת העולם הבא, ועל דרך מה שייעד הנביא באמרו וגם על העבדים ועל השפחות אשפוך רוחי. ע"כ. הרי שכל מעלת לימוד התורה בארץ ישראל הוא שכאן בארץ אפשר ללמוד תורה בנחת ללא עול הגליות וכו'. א"כ היכא שיש רדיפות בארץ ישראל כנגד לומדי התורה ובחו"ל אין רדיפות שאפשר ללמוד בהשקט ובטח, עדיף טפי ללמוד בחו"ל בנחת. ובפרט שמצוות ישוב ארץ ישראל נתונה במחלוקת שיש שכתבו שאין מצוה בישוב ארץ ישראל גם בזמן שבית המקדש היה קיים (כן דעת רש"י, וכן דעת רבינו חיים המובא בתוס' כתובות ק"י ד"ה הוא. ויש שהסבירו שמה שכתב רבינו חיים בתוס' שיש כמה עונשין היינו הוכיחם שאם דרים בארץ ולא מקיימים המצוות, הרי זו עבירה חמורה מאוד הרבה יותר מאשר בחוץ לארץ. כן ביאר בספר ויאל משה מאמר ישוב ארץ ישראל אות סח, ע"ש). ועי' ברשב"א (שבת פח.).

ומענתה אחר שמצוות תלמוד תורה גדולה כמצוות ישוב ארץ ישראל, בודאי שאם תהיה הברירה בין אם ישקיע כל מרצו בתורה בחו"ל, לבין אם יהיה בארץ ישראל ויצטרך להיטרד אחר פרנסתו ויבטל מלימודו, עדיף שישקיע מרצו בתורה בחו"ל ויוותר על מצוות ישוב ארץ ישראל. וה"ה אם יעסוק בתורה בארץ ישראל ויצטרך להתגייס בכפייה ולא יוכל להימלט מהם שעדיף שיטוס לחו"ל וילמד תורה בישוב הדעת.

ובשו"ת יד אפרים (סימן יא) כתב: על אי ההזדווגות בין תורה ומלחמה, מראים משפטים אלה: אין נכנסין בכלי זין לביהמ"ד (סנהדרין פב), אי ספרא לאו סייפא (ע"ז ז), אינו יכול להיות עושה מלחמות ולהיות סופר ומלמד תינוקות (מ"ד שמות כח), ועוד בדומה לזה. התנגדותם המפורשת של חז"ל לשתף ת"ח במלחמה, נמצאת בכמה מקומות. ואמרו (נדרים לב) מפני מה נענש אברהם ונשתעבדו בניו למצרים, מפני שעשה אנגריא (שהולכין למלחמה) בת"ח. כן דרש רבא, מפנ"מ נענש אסא שעשה אנגריא בת"ח שני 'והמלך אסא השמייע את כל יהודה אין נקי', אפי' חתן מחדרו וכלה מחופתה, וכש"כ ת"ח (סוטה יא). ובירושלמי (ספ"ח סוטה) רבנן אמרין ליה רבי ברבי, ר"ל דגם רבנן הוציא למלחמה. וכשדוד דרש מעמשא: "הזעק לי את איש יהודה שלשת ימים" ואיחר המועד אשר יעדו

(שמואל ב' כ, ה), אמרו חז"ל: עמשא אשכחניהו דפתח להו במסכת, ובתור לומדי תורה פטורים מלצאת למלחמה, ועמשא לא נקרא כמורד במלכות דעשה עפ"י התורה (סנהדרין מט).

והנה עיי"ז שפוטרים ת"ח מהשתתפות במלחמה, לא סובל הכח המלחמתי כי תורתם מגינה על הלוחמים ומביאה את הנצחון. ראה בגמ' (ב"ב ח): אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו ת"ח. פי' הרמ"ה, שתורתם מגינה כמגדלות. וכן אמרו (בסנהדרין שם): אלמלא דוד שעסק בתורה לא היה יואב מצליח במלחמה. ועוד (סנהדרין צד, ב): חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבכ"נ ובבתי מדרשות. ולא רק בתורתם אלא גם בתפלתם עוזרים הם ללוחמים, עיי' תנחומא ומ"ר (מסות) עה"פ: אלף למטה אלף למטה, אלף למלחמה ואלף לתפלה, בבחינת כאשר ירים משה (בתפלה, וכל ת"ח נקרא משה) וגבר ישראל. גם הסנהדרין אחרי שנתנו רשות לצאת למלחמה בהתאם לסמכותם (סנהדרין ב, ס), התפללו לשלום לוחמי ישראל ונצחונם (רש"י ברכות ג). בהגהות יד אלעזר הקשה ע"ד רש"י שפירש: "ונמלכין בסנהדרין - נוטלים מהם רשות כדי שיתפללו עליהם", והק' הלא נטילת רשות מסנהדרין היא לפי ההלכה הנ"ל שלומדים מהפסוק (סנהדרין ט"ז) וכן פרש"י שם. אמנם "ל, דזה ברור שבמשך מלחמה אחת כמה שתאריך, צריכים לקחת רשות רק בזמן יציאה למלחמה ולא יום יום, וכאן אנו רואים שכל יום חזרו על בקשת רשות, לכאורה ללא צורך. וע"כ כפירוש רש"י, "כדי שיתפללו עליהם". כל יום מחדש דרשו לוחמי ישראל בסנהדרין כדי לקבל כל יום ברכה מפיהם שיקיים בהם: "כי ד' אלקיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אבותיכם להושיע אתכם".

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

בס"ד, כ"ה אדר א' תשפ"ד
1068-25 פ"ד

"באחד באדר משמיעין על השקלים"
זכר למחצית השקל

אודות השאלה בענין שיעור של "זכר למחצית השקל",
כמה צריך לתת בשנה זו.

חשובה: ידוע שהמנהג לתת מעות זכר למחצית השקל, כפי השיעור שהיו נותנים בזמן שבית המקדש היה קיים, והוא כתשעה גרם כסף טהור, וכמבואר בילקוט יוסף פורים (עמ' תקפד). ולפי מה שדקדקו היום, תשעה גרם כסף טהור הוא 24.8 ש"ח ובתוספת מע"מ 29 ש"ח

ולכן טוב לתת 29 ש"ח לנפש.

ונהגים לתת "זכר למחצית השקל" עבור כל מי שהוא מגיל עשרים, וטוב להחמיר לתת על כל מי שהוא בר מצוה. ומי שאין לו אפשרות כספית, יתן בעבורו 29 ש"ח ועל שאר המשפחה, חצי שקל לכל אחד.

בברכת הנהיגה,
יצחק יוסף
הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

תורמים להפצת השיעור השבועי של מרן שליט"א

התורמים יזכו:

התורמים היקרים זוכים לברכת מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל ומרן הראשון לציון שליט"א ויצליחו בכל העניינים

זכות הלימוד ברבבות עלוני השיעור השבועי להצלחתם

